Разблытайма таямніцы!

Скарб думак

Незалежнае рознабаковае выданне

№ 3 (12).

СЕРАДА

25

ЛЮТАГА
2004 ГОДА

Наклад 299 асобнікаў.
Выдаецца з 27 кастрычніка 2003 года.
*Распаўсюджваецца **бясплатна**.*
Рэдактар: Міхась ЛЕБЕДЗЬ.
Тэлефон у Менску: 233 61 89.
E-mail: lebiedz@tut.by.
Наступны нумар «Скарбу Думак» выйдзе ў сераду, 10 сакавіка.

Сёння ў нумары:

Гродзенскі сойм 1793 года: «нямое пасяджэнне»

...Калі змучаныя і дэмаралізаваныя дэпутаты (паслы) з пачуццём болю, суму і сораму пакідалі каралеўскі замак, было 4 гадзіны раніцы. Касцёльны звон зваў вернікаў на ранішняе набажэнства. Відаць, не аднаму з дэпутатаў падалося, што ён чуе жалобны звон па сваёй дзяржаве, для якой яны толькі што выкапалі магілу. І яе засталося туды толькі скінуць.

Стар. 2

Самвыдат 1987 : *БУРАЧОК* *(працяг перадруку)*

Стар. 3

Алесь ДУДАР

Пасеклі наш край папалам...

Стар. 2

КАЛЯНДАР, падрыхтаваны рэдакцыяй берасцейскай грэка-каталіцкай газеты «Царква» **на сакавік** 2004 г.
*(перадрукаваны з **каляндара газеты «Царква» на 2004 г.**)*

Стар. 4

ЧЫТАЙМА, ВЫПІСВАЙМА, КУПЛЯЙМА, СЛУХАЙМА І СТВАРАЙМА ПАТРЭБНАЕ НАМ!

Праз недзяржаўныя СМІ можна разнабакова знаёміцца з жыццём і найноўшай гісторыяй Беларусі. Адзін з эпізодаў – ліквідацыя 25 чэрвеня 2003 г. Нацыянальнага дзяржаўнага гуманітарнага ліцэю імя Якуба Коласа. Выкладчыкі працуюць, вучні наведваюць заняткі. Дзяржаўныя СМІ альбо гэта замоўчваюць альбо падаюць у моцна скажонай форме. У недзяржаўных СМІ можна прачытаць, пачуць каментары Васіля Сёмухі, Лявона Баршчэўскага і іншых выбітных асобаў цяперашняй Беларусі наконт асіміляцыі, русіфікацыі, дэнацыяналізацыі беларусаў і Беларусі. Васіль Сёмуха, напрыклад, лічыць, што ў кожнай краіне павінен быць адзін ліцэй для расплоду, і калі ў Беларусі ён зачыняецца, дык знікае апошняе апірышча ў сферы адукацыі. Лявон Баршчэўскі у незалежных СМІ можа выказаць думку пра тое, што ў ліцэі працуюць для дзяцей і тут не выхоўваюць рабоў.

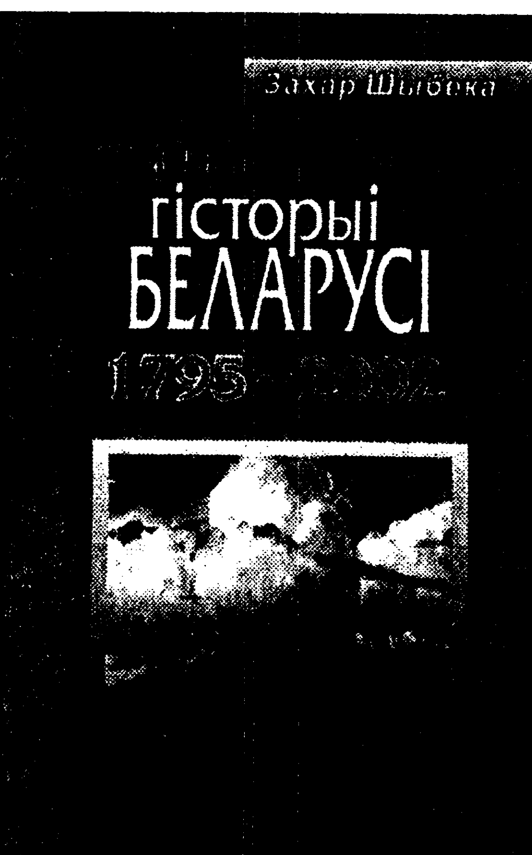
Чытайма, выпісвайма, купляйма, слухайма і стварайма ПАТРЭБНАЕ НАМ!

Паводле матэрыялаў СМІ

Віншую з надыходзячым юбілеем Юрася Грыбоўскага!
Жадаю плёну ў творчасці і каханні! Здзяйснення ўсіх Тваіх募раў!
Усяго найлепшага!

Міхась

ПАДЗЯКА ЗА ПРАЦЫ

У Беларусі, у выдавецтве «Энцыклапедыкс» на працягу 2001-2003 гг. выйшлі дзве гістарычныя кнігі – аўтарскія версіі Генадзя Сагановіча і Захара Шыбекі сціслага сінтэтычнага выкладу гісторыі Беларусі. Падзеі дзяржаўна-палітычнага і грамадскага жыцця на землях сённяшняй Беларусі паказаны ў іх у сувязі з агульнаеўрапейскім кантэкстам. Пры гэтым звернутая асаблівая ўвага на тыя аспекты беларускага мінулага, асвятленне якіх найбольш цярпела ад ідэалагічных установак ранейшай гістарыяграфіі. Г. Сагановіч са сваёй працай «Нарыс гісторыі Беларусі ад старажытнасці да канца XVIII ст.» і З. Шыбека з «Нарысам гісторыі Беларусі (1795-2002)» ажжыцявілі беларускую частку ідэі гісторыкаў Беларусі, Літвы, Польшчы і Украіны наконт выдання нацыянальных гісторый Беларусі, Літвы, Польшчы і Украіны. Асноўная мэта праекту палягае ў дасягненні гісторыкамі упамянёных краін адсутнасці супярэчнасцяў і супрацьлеглых меркаванняў пры разглядзе аднолькавых падзеяў паміж дзяржавамі.

Шчырае дзякуй аўтарам Генадзю Сагановічу і Захару Шыбеку за іх працы!

P.S. У № 6 газеты ТБМ "Наша Слова" за 11 лютага 2004 г. на стар. 6 змешчаны пісьмовы варыянт выступу «Мой шлях да кнігі» аўтара адной з кніг З. Шыбекі, які прагучаў на прэзентацыі яго кнігі 29 студзеня г. г. у будынку гістарычнай майстэрні ў Менску.

Міхась ЛЕБЕДЗЬ

На здымку: вокладка кнігі З. Шыбекі. Адна з адметнасцяў гэтае кнігі – адсутнасць цяперашняга дзяржаўнага герба ў лагічным ланцужку на форзацах кнігі.

Няхай жыццё ўквечицца надзеяй,
Душа – каханнем, існасць – добрай песняй.

Творчасць...

***

Чалавек – гэта цуда прыроды,
Чалавек – гэта цацка жыцця.
Не страшны яму нават нягоды,
Не страшна яму праўда быцця.

Чалавек – свайго лёсу стваральнік,
Чалавек – сам сабе камандзір.
Чалавек для сябе як настаўнік –
Ён павінен вучыцца адзін.

І таму вы паслухайце, людзі!
Яму трэба ўперад ісці.
Чалавек існаваць тады будзе,
Калі знойдзе свой шлях у жыцці.

20.11.2003 г.

Зоя ЮРЧАНКА
Прылуцкая СШ

РОДНАЯ МОВА.

Я мову родную ніколі не забуду,
Я мовай роднай буду даражыць.
Калі, напрыклад, за мяжой я буду,
На роднай мове буду гаварыць.

І скажуць мне ўсе людзі за мяжою:
«З вялікім скарбам ты сюды папаў,
Ты мову родную прывёз з сабою
І размаўляць на ёй з людзьмі пачаў».

І хоць мяне ніхто не разумее,
Усе з павагай на мяне глядзяць.
І на душы становіцца цяплее,
Таму што словы родныя гучаць.

17.10.2003 г.

Зоя ЮРЧАНКА
Прылуцкая СШ

Творчасць

Алесь ДУДАР

***

Пасеклі наш край папалам,
Каб панскай вытаргаваць ласкі.
Вось гэта — вам, а гэта нам,
Няма сумлення ў душах рабскіх.
  І цягнем мы на новы строй
  Старую песню і чужую,
  Цыгане шумнаю талпой
  Па Бесарабіі качуюць...
За ўсходнім дэспатам-царком
Мы бегаем на задніх лапках,
Нью-Йорку грозім кулаком
І Чэмберлена лаем трапна.
  Засыплем шапкамі яго.
  Ура, ура, патопім ў соплях.
  А нас, тым часам, з году ў год
  Тут прадаюць у разброд і оптам.
Мы не шкадуем мазалёў.
Мы за чужых праклёны роім,
Але без торгу і без слоў
Мы аддаём сваіх герояў.
  Не смеем нават гаварыць
  І думаць без крамлёўскай візы.
  Без нас усё робяць макляры
  Ды міжнародныя падлізы.
Распаўся б камень ад жальбы,
Калі б ён знаў, як торг над намі
Вядуць маскоўскія рабы
З вялікапольскімі панамі.
  О, ганьба, ганьба! Ў нашы дні
  Такі разлом, туга такая!
  ...І баюць байкі баюны
  Северо-Западного края...
Плююць на сонца і на дзень.
О, дух наш вольны, дзе ты, дзе ты?
Ім мураўёўскі б гальштук ўздзець,
Нашчадкам мураўёўскім гэтым...
  Але яшчэ глушыце кроў.
  Гарыць душа і час настане.
  Калі з-за поля, з-за бароў
  Па-беларуску сонца гляне.
Тады мы ў шэрагах сваіх
Быць можа шмат каго не ўбачым.
З тугою ў сэрцы ўспомнім іх,
Але ніколі не заплачам.
  А дзень чырвоным зацвіце,
  І мы гукнём яму «Дабрыдзень».
  Ці са шчытом, ці на шчыце
  Ў краіну нашу зноў мы прыйдзем.

Усіх нашых чытачоў з разнастайнымі святамі (сваімі альбо агульнымі) віншуе рэдакцыя "Скарбу Думак"! Рабіце свае справы на карысць беларускай нацыі! Будзьце ўпартымі ў дасягненні сваіх мэтаў! Здзяйснення Вашых мараў і ўсяго Вам найлепшага!

...А нас, тым часам, з году ў год
Тут прадаюць у разброд і оптам...

Алесь ДУДАР

СТАРОНКІ ГІСТОРЫІ

Гродзенскі сойм 1793 года: «нямое пасяджэнне»

Здзейсніўшыя вясной 1793 года другі падзел Рэчы Паспалітай, Расія і Прусія вырашылі прымусіць яе асвяціць іх гвалт шляхам палюбоўнай уступкі ўжо захопленых тэрыторый. Зацвярджэнне падзелу планавалася здзейсніць на сойме, спецыяльна дзеля гэтай мэты скліканым у Гродне. Варшава была занадта радыкальна настроена дзеля такога мерапрыемства.

Уладкаваць прыкрытую хітрасцю і падманам справу падзелу было даручана вядомаму расійскаму дзяржаўнаму дзеячу, выхадцу са старажытнага роду з Даніі графу Якаву Сіверсу, прызначанаму Кацярынай II надзвычайным і паўнамоцным паслом у Рэчы Паспалітай.

Сіверс, які з'явіўся ў Варшаве і Гродне "ў час крайняга бяссілля Рэчы Паспалітай і крайняй магутнасці над ёю Расіі", выклікаў тут цікавасць і павагу, надзеі і страх. Яго прыбыццё ў Гродна было сустрэта громам гармат і натоўпам народу. У горадзе, як і ў цэлым у дзяржаве, адбыўся раскол на прыхільнікаў саюза з Расіяй і праціўнікаў. Першыя спяшаліся заявіць пра гэта перад паслом. Сярод тых, хто меў уплыў на дзяржаўныя справы, было нямала шукальнікаў пасад, прыбыткаў, старостваў. Яны нават канкурыравалі паміж сабой у забяганні перад Расіяй. На іх і зрабіў стаўку Сіверс. Палова выдаткаў на паднашэнні ім рабілася за кошт прускага пасла Бухгольца, які таксама прыехаў у Гродна.

З дапамогай двух магутных рухавікоў — подкупу і страху — на сойм былі абраны дэпутаты, згодныя падпісаць усё, што ім загадаюць. Сіверс плаціў за Расію, Бухгольц — за Прусію. Ад паловы да 2/3 дэпутатаў гродзенскага сойма мелі фінансавыя абавязацельствы перад дзяржавамі, патрабаванням якіх яны як грамадзяне Рэчы Паспалітай павінны былі б процістаяць. Найгоршы прыклад даваў сам кароль. Ён атрымаў падчас сойма з рук Сіверса не менш як 35 тысяч дукатаў. Кожны "шараговы" дэпутат абыходзіўся для Расіі па 200 чырвонцаў у месяц. У гэтым не было нічога новага для Рэчы Паспалітай. Як раней плацілі перад кожным соймам уплывовыя магнаты, так цяпер рабілі Расія і Прусія.

Але не толькі надзеі на асабістыя выгады ад імператрыцы схілялі большасць абраных на сойм дэпутатаў да саюзу з Расіяй. Сярод іх былі і перакананыя, што лепшая будучыня для іх Бацькаўшчыны — у цесным з ёю аб'яднанні. У той жа час гэтая аддадзеная Расіі большасць, абураная вераломствам Прусіі і нанесенымі з яе боку крыўдамі, палала пачуццём нянавісці да гэтай краіны. Патрабаванні Прусіі падтрымлівалі толькі некаторыя падкупленыя ёю дэпутаты.

У выключных абставінах расійскага дыктату, сярод тэрору і карупцыі, не ўдалося, аднак, запоўніць ніжнюю палату сойма — так званую пасольскую ізбу — крэатурамі без сумлення. На дэпутацкі камплект не хапіла здраднікаў. Старанна падрыхтаванае дэпутацкае сіта падвяло... Нягледзячы на ўсе захады, трапілі на сойм і нешматлікія годныя, непадкупныя і адважныя патрыёты сваёй краіны.

І вось абраныя на павятовых сойміках дэпутаты з'ехаліся ў Гродна. Тут для іх наймалі кватэры і экіпажы, давалі абеды і плацілі дараванне. Здавалася, пры такой раскладцы сіл справа далучэння зямель пойдзе, як па масле. Аднак выкрутасы і хітрыкі праціўнікаў падзелаў, што трапілі ў кола дэпутатаў, ды і тых, хто, пажывіўшыся за кошт дзяржаў, якія дзялілі Рэч Паспалітую, захаваў вернасць ёй, ускладнілі ход сойму і зацягнулі яго амаль на паўгода.

Сойм, які планаваўся на два тыдні, працаваў з 17 чэрвеня па 24 лістапада 1793 года. Ён стаў апошнім і адначасова самым бурным парламентам у гісторыі Рэчы Паспалітай, аказаў жорсткае супраціўленне дамаганням дзяржаў-захопнікаў. Гэты адпор здзівіў Еўропу, блытаў карты палітыкаў і на тры месяцы (у параўнанні з разлікамі Сіверса) зацягнуў час падпісання трактата аб другім падзеле.

Трагічная сітуацыя, у якой апынуліся дэпутаты, беспрыкладны гвалт, якому яны падвергліся, пафас соймавых выступленняў, рэха якіх разносілася па свеце, надавалі гродзенскаму сойму рысы трагічнай узнёсласці. Але бессаромная прадажнасць дэпутатаў, кантраст паміж іх палымянымі прамовамі і фінансавымі разлікамі з расійскім паслом, пагоня за забавамі схіляюць прызнаць яго ганебным і прыкрым фарсам.

З першага ж пасяджэння сойма пачаліся збоі. Дэпутаты аказалі нечаканае супраціўленне спачатку ў працэдурных пытаннях. Нельга было прымусіць іх зрабіць ніводнага наступнага кроку, не ўжываючы пры гэтым пастаяннага моцнага ціску на іх. Выбар маршалка (старшыні, або спікера, сойма) працягваўся тры дні і ішоў так бурна, што скінулі распяцце, паваліці малітоўную лаўку перад ім. Не маючы магчымасці ўціхамірыць пасольскую ізбу, Сіверс пайшоў ужо на трэці дзень сойма, 19 чэрвеня, на арышт шэрагу дэпутатаў.

Маршалкам абралі нягодніка "чыстай крыві" Станіслава Бялінъскага. Ён прынёс прысягу недзе ў куце, хаваючыся за спінамі гэткіх жа нягоднікаў, якія на гэты раз абаранілі яго ад кулакоў раз'юшаных патрыётаў. Падчас сойма ён ні разу не дапусціў тайнага галасавання. Адкрытае галасаванне ва ўмовах, калі побач чакалі кібіткі і казакі з нагайкамі, было непрыкрытай прыладай тэрору.

Дэлегатаў сойма ўмоўна можна падзяліць на тры групы.

І. Самы зацяты адпор аказвала купка патрыётаў. Усяго іх было на сойме крыху больш за 20 чалавек, пры агульнай колькасці 140 дэпутатаў. Гэта нямала, улічваючы невялікую агульную колькасць членаў сойма. Зусім хапіла б, каб атрымаць большасць пры тайным галасаванні. Іх роля была несуразмерна большай з іх колькасцю. Нельга было чакаць, што яны змогуць перашкодзіць новаму падзелу. Адзінай іх надзеяй было зацягванне часу, каб дачакацца змены еўрапейскай сітуацыі, якая магла б выратаваць Рэч Паспалітую. Гэта група вяла барацьбу да апошняга, з абурэннем адкідваючы любімы аргумент большасці, што згодай на падзел яны забяспечаць засталай рэшце Рэчы Паспалітай цэласнасць і незалежнасць. Іх лозунгам быў: **"Калі прыйдзецца загінуць, то загінем з гонарам, а не з ганьбай".** Яны не раз перакрэслівалі хады Сіверса і Бухгольца, змаглі даўжэй, чым гэта можна было чакаць, адтэрмінаваць прыход немінучага паражэння, ратуючы гродзенскі сойм ад поўнай ганьбы. Найбольш выдатнымі прадстаўнікамі апазіцыі былі Сымон Скажынські, Сымон Шыдлоўскі, Дыянісі Мікорскі, Ксаверы Стаіньскі, Юзаф Кімбар і іншыя.

Памылка апазіцыі ў тым, што яна ніколі не выступіла аднaчасова, не мела праграмы і кіраўніцтва. Але яе вылучала аратарская актыўнасць. З моманту адкрыцця сойма і да гістарычнага "нямога пасяджэння" 23 верасня пятнаццаць найбольш выдатных апазіцыянераў прамовілі амаль палову выступленняў на сойме.

II. На процілеглым баку былі адкрытыя здраднікі: Юзаф Анквіч, Юзаф і Шыман Касакоўскія, Пётр Ажароўскі — іх у наступным годзе напаткала шыбеніца ад рук паўстанцаў Касцюшкі, а таксама Адам Падгорскі і іншыя. Прыкладна 20 дэпутатаў выступалі ў ролі, якую ім акрэсліў Сіверс. Іх колькасць не была большай за колькасць апазіцыянераў.

III. Каля 100 чалавек, якія трапілі ў Гродна пад дыктоўку Сіверса, як ахарактарызаваў іх адзін з удзельнікаў сойма, "хацелі зарабіць на заняпадзе Айчыны". Адных падкуплялі грашыма, другіх абяцаннямі, трэціх і наогул было дастаткова запужаць. Менавіта гэтае "балота" ўласна і адыграла галоўную ролю ў паражэнні на тым сойме. Але нават сярод тых, хто прадаўся чужым інтарэсам, былі такія, якія зацягвалі справу, падавалі пратэсты, стваралі бачнасць супраціўлення, каб захаваць свой твар у вачах суайчыннікаў, уберагчыся ад асуджэння.

Кароль Станіслаў Аўгуст Панятоўскі — дарэчы, ураджэнец Беларусі — пачаў на тым сойме з высокапафаснай заявы, што не ўступіць і пядзі роднай зямлі. Сіверс адрэагаваў на гэта накладваннем рукі на каралеўскія даходы, што зламала і без таго вялае супраціўленне караля. Тады з каралеўскага трона паляцелі тактычныя заявы аб адрачэнні ад кароны. Потым пайшлі ўступкі... Кожны наступны дзень працы сойма расчароўваў грамадскую думку і змяншаў сімпатыі да караля. Сваім прыездам на сойм у Гродна і занятай пазіцыяй ён фактычна здзейсніў палітычнае самазабойства. Такое завяршэнне панавання Панятоўскага кінула цень на ўсё яго 30-гадовае праўленне.

Працэдуры, звязаныя з падпісаннем і ратыфікацыяй трактата з Расіяй, працягваліся ад 20 чэрвеня да 19 жніўня. Ён "прайшоў" нялёгка. Яшчэ больш цяжкай аказалася справа з Прусіяй. На абмеркаванне і падпісанне навязанага ёй трактата спатрэбілася больш як два месяцы — ад 20 ліпеня да 25 верасня. Утварылася моцная антыпруская апазіцыя. Спачатку дэпутаты доўга даказвалі несправядлівасць прускіх дамаганняў, прапаноўвалі адкласці сойм, закрыць яго, аддаць кавалак, на які прэтэндуе Прусія, Расіі, каб насварыць гэтыя дзяржавы і сутыкнуць у вайне.

Вось як апісвае абстаноўку тых дзён пісьменнік Уладзіслаў Рэймант у сваім творы "Апошні сойм Рэчы Паспалітай": "Гродно представлял собой совершенно необычную картину — так возбужден и взволнован был он. Все и повсюду интересовались только одним вопросом — о трактате, в бесконечных спорах взвешивались шансы "за" и "против" его принятия или отклонения сеймом. Даже простонародье ярко выражало свою ненависть к Пруссии. Однажды ночью были выбиты стекла у Бухгольца — его квартиру пришлось окружить кордоном гренадеров Цицианова. Каких-то немцев едва удалось вырвать из рук разъяренной толпы. И серьезно заставил призадуматься тот факт, что средь бела дня на площади перед монастырем отцов-иезуитов был сожжен портрет прусского короля, а имена его приспешников в польском сейме были вывешены на посмешище многочисленной публики, которую казакам удалось разогнать только с помощью нагаек.

Сейм ежедневно представлял собой поле сражения между кучкой самоотверженных героев и целой вереницей колеблющихся, недальновидных и продажных, поддерживаемых могущественной коалицией беззастенчивой наглости соседних держав.

Беспрестанно произносились громовые речи, протесты, шли голосования. Беспрестанно вспыхивали споры, затяжные переговоры, длительные церемонии извинений перед поминутно оскорбляемым королевским величеством, завершаемые всеобщим целованием королевской руки, — только бы оттянуть хоть на один день, только бы этим сопротивлением разбудить совесть и криками отчаяния встряхнуть спящих".

У чаканні рашаючага пасяджэння некаторыя дэпутаты задумалі ўцячы з горада. Баючыся, каб не разбегся ўвесь сойм, Сіверс даў загад нікога з горада не выпускаць. Ужываючы пагрозы і розныя крутыя меры, ён прыспешваў дэпутатаў. Толькі рускаму калегу Бухгольц абавязаны тым, што прускае пытанне кранулася з месца і было вырашана на карысць яго дзяржавы. 2 верасня Сіверс для падштурхоўвання трактата з Прусіяй пайшоў на дэманстрацыю вайсковай сілы.

Калі 2 верасня падкуплены Бухгольцам пасол Адам Падгорскі прапанаваў згадзіцца на падпісанне трактата з Прусіяй — дарэчы, пазней ён атрымаў 800 злотых за сваю нікчэмную паслугу, — у зале пачалася страшная бура. Пахвілінна дэпутаты зрываліся з месцаў і таўкліся ў кулуарах. Часам здавалася, што вось-вось разгарыцца кулачны бой. Сярод агульнага галасу амаль не было чуваць прамоў. Шыдлоўскі ўпаў у шаленства, крычаў, што было сілы: "Шэльма, здраднік, і кожны, хто яго падтрымае, гэткі ёсць". Патрабавалі кары Падгорскага. Па патрабаванні караля той выйшаў з залы. Там на яго накінуліся лакеі, білі, парвалі кунтуш.

Расійскі пасол арыштоўваў дэпутатаў сойма, вывозіў іх з Гродна, абшукваў на прадмет зброі, акружаў замак войскам і гарматамі, насуперак прававым нормам уводзіў у залу пасяджэнняў узброеных расійскіх афіцэраў, дапускаў на пасяджэнне арбітраў. Але тое, што адбылося **23 верасня,** было сапраўды экстраардынарным. У час "нямой" сесіі рускі пасол ужыў адносна сойма несустраканыя да таго ў гісторыі парламентарызму сродкі. Сіверс пісаў тады Кацярыне II: **"Трактат з Прусіяй прайшоў гвалтам, ужыць які я прызнаў неабходным".**

На світанку 23 верасня казакі выхапілі прама з ложкаў і вывезлі з Гродна чатырох апазіцыянераў: Сымона Шыдлоўскага, Сымона Скажыньскага, Яна Краснадэмбскага і Дзіянісія Мікорскага. Гэта быў панядзелак. Пасля выхадных, к васьмі гадзінам вечара, соймавыя дэпутаты з'язджаліся на чарговае пасяджэнне, якому суджана было ўвайсці ў еўрапейскую гісторыю і ў школьныя падручнікі.

Замак зноў быў акружаны войскамі і гарматамі, жэрламі накіраванымі на палац. Пры гарматах стаялі кананіры з запаленымі кнатамі. Паслы прыйшлі ў жах, убачыўшы, як з імі збіраюцца абысціся. Ціхія і панурыя праходзілі яны праз строй грэнадзёраў і займалі свае месцы ў зале.

Увайшоў кароль. Расійскі генерал Раутэнфельд заняў месца пры каралеўскім троне і абвясціў сабраным дэпутатам, што не выпусціць іх, пакуль не падпішуць трактат з Прусіяй. З залы раздаліся громкія пратэсты, што дэбаты ў такіх умовах бескарысныя і ганебныя. Па такім сцэнарыі пачалася сесія, якая дастаткова неабгрунтавана ўвайшла ў гісторыю пад назвай "нямой" або "маўклівай". Некалькі гадзін працягваліся зацятыя спрэчкі вакол самога пытання адкрыцця пасяджэння. Да Сіверса накіроўваліся адна за другой дэпутатскія дэлегацыі, пратэстуючы супраць такога абыходжання. Выніку яны не далі.

Урэшце апоўначы ў соймавай зале запанавала абсалютнае маўчанне. Яно было апошняй формай пратэсту супраць насілля. Раутэнфельд некалькі разоў напамінаў дэпутацкай грамадзе аб той сітуацыі, у якой яна апынулася: каралю забаронена ўставаць з трона — вось калі міжнародны тэрарызм пачынаўся! — сенатарам, калі захочуць спаць, прынясуць саломы, але ніхто не выйдзе, пакуль не будзе выканана патрабаванне прускага пасла. Калі ж сойм і надалей будзе ўпарціцца, яму прыйдзецца прыбегчы да крайніх сродкаў — пусціць у ход узброеную сілу. Раутэнфельд рабіўся ўсё больш раздражнёны. Ён прасіў, пагражаў, зневажаў, бегаў за новымі загадамі да Сіверса. Ізба адказвала на ўсё гэта поўным маўчаннем. Ніводзін з дэпутатаў не адазваўся амаль да чатырох гадзін раніцы.

Занепакоены маўчаннем, генерал падышоў да караля з просьбай пачаць абмеркаванне пытання аб зацвярджэнні трактата. Кароль яму холадна адказаў, што не мае ўлады прымусіць дэпутатаў спыніць маўчанне. Тады генерал накіраваўся да дзвярэй, каб увесці ў залу салдат. Юзаф Анквіч заўважыў, што маўчанне азначае згоду. Гэтую думку тут жа падхапіў тупы Бяліньскі. Ён, перарваўшы маўчанне, нібыта на адным дыханні тройчы запытаўся: "Ці дае сойм дэлегацыі паўнамоцтвы на падпісанне трактата з Прусіяй?" Яму адказвала цішыня. Маршалак прызнаў яе за згоду. У пратаколе таго пасяджэння запісалі: рашэнне прынята аднагалосна. За такі паварот справы Бяліньскаму на адным з наступных пасяджэнняў было прызначана 100 тысяч злотых прэміі.

Можа б, і не стралялі тады ў дэпутатаў, але, несумненна, былі б шматлікія арышты, не абышлося б і без секвестраў на маёнткі ўпартых.

Калі змучаныя і дэмаралізаваныя дэпутаты (паслы) з пачуццём болю, суму і сораму пакідалі каралеўскі замак, было 4 гадзіны раніцы. Касцёльны звон зваў вернікаў на ранішняе набажэнства. Відаць, не аднаму з дэпутатаў падалося, што ён чуе жалобны звон па сваёй дзяржаве, для якой яны толькі што выкапалі магілу. І яе засталося туды толькі скінуць.

Сяржук МАРОЗАЎ.

Народная Воля **19 ЛЮТАГА 2004 г.**

СТАРОНКІ ГІСТОРЫІ

Самвыдат 1987 :
БУРАЧОК

(працяг перадруку, пачатак у № 2 «Скарбу Думак» за гэты год)

6

ванасьц1 ўс1х этапаў у адз1най градацы1. Вызначаныя людз1, дадзеныя 1нструкцы1, спраўджаныя гадз1ньн1к1 1 календары, – можна пачынаць.

Зьверне да сябе ўвагу к1дк1 надп1с на сьцяне – "неэстэтычны", прым1тыўны сродак, шум. Але з прым1тыўнага 1 пачынаецца засваеньне складанага. Першая рэакцыя – чутк1, зародак грамадзкае думк1. Далейшы крок – пракламацыя, дзе праблема ня тольк1 называецца, але 1 тлумачыцца. Нарэшце, можна ўяв1ць сабе вял1катыражнае перыядычнае выданьне з разглядам шляхоў адраджэньня нацы1. Кожны з гэтых прыкладных этапаў разьл1чаны на неканкрэтнага адрасата, на ўс1х, на народ, на ўфармаваньне грамадзкае думк1. 1 кожны мае сва1х выканаўцаў. Бо кал1 абуджаны навуковец ня стане п1саць на мурах, дык абуджаны падлетак ня створыць, напр., тэарэтычны артыкул з распрацоўкай шляхоў адраджэньня ў розных сацыяльных, узроставых 1 г.д. групах.

У кожнага з нас свае зац1каўленьн1. Але ўс1м нам бал1ць за нашую Бацькаўшчыну, нам прагнецца бачыць яе ня горшай за суседн1я кра1ны 1 сам1м хочацца быць ня горшым1 за тых летув1саў, венграў або груз1наў. У гэтым мы адз1ныя. 1 таму нам належыць множыць свае шэраг1, будз1ць свой народ, працаваць плённа, з верою, што поруч, недзе ў суседн1м доме ц1 горадзе працуе твой незнаёмы сябра 1 што к1рунак у вас – адз1н.

рэч

7

Гурток – ун1верс1тэт – грамадзтва

Нашаму адраджэньню патрэбны дэтанатар. Шыхты выбранецк1я, гвардыя, актыв1сты. Хвацк1я хлапцы з моцным1 рукам1 1 сьветлым1 галовам1, як1я зломяць шыю ґанебнаму г1старычнаму лёсу. Зграбныя дзяўчатк1, што будуць звонка сьмяяцца проста ў твар сытаму сьв1нству.

Маем мы сёньня такую гвардыю? Чорта лысага. Як дзе запахне паленым /узгадайце хоць бы 1 Трацецкае прадмесьце/, нашыя хвалёныя адраджэнцы першым1 пачынаюць разьбягацца, а потым яшчэ дзеля камфорту сумленьня разносяць па горадзе недарэчныя плёткі. Вось 1нстынкт! Такая беларушчына ня вартая 1 намёку на г1старычную перспектыву.

Стагодзьдзям1 сьп1рал1 ДНК у нашых людзей як цьв1льлю зарастал1 генам1 халуйства, правінцыйнасьц1 1 невуцтва. Таксама спадчына. 1 яе трэба пазбыцца. Трэба сьцерц1 нявольн1цк1 генетычны код.

Кал1 заўтра ў гарадах 1 мястэчках зьявяцца школк1 актыв1стаў, маленьк1я асяродк1 новага беларускага грамадзтва, ды яшчэ будуць дынам1чна 1 мэтанак1равана дзеяць, арыентуючыся на пашырэньне ўласных шэрагаў 1 выхаваньне л1дараў, а ў нейк1 час паўсюль 1 адначасова выйдуць на паверхню – тады ўжо ўлады змушаныя будуць раб1ць кампрам1сы 1 перайсьц1 да абароны. Першая перамога дасьць веру ўва ўласныя с1лы. Пачатак – вось мастацтва!

Як тэхн1чна арган1заваць гурток на прыватнай

8

кватэры ап1саў Ул.Караткев1ч у сва1х "Каласах" /школьнае выд., кн. 2, с. 136-140/. Няхай кожны даверыцца хвал1 свайго энтуз1язму. А мы тымчасам спын1мся на падставовых момантах выхаваньня грамадзянскай актыўнасьц1, якая сама па сабе трансфармуе пс1х1ку 1 выб1вае з яе памянёныя гены баязьл1васьц1 1 паразы.

Вял1кая нязгода. З яе пачынаецца любая бел. суполка. Кожны беларус пав1нны навучыцца нязгодзе, бояна ёсьць эмацыйны пачатак змаганьня. Часта чуем развагі пра наш народ, як1 праз стагодзьдз1 пранес любоў 1 павагу да "вял1кага брата" 1 чым тольк1 яму не абавязаны. У гэтых развагах куды менш праўды, чым высакамернага ляпаньня па ўласным плячы. Нязгода.

Нашае грамадзтва н1быта адз1нае ў сьвеце багаснае 1 справядл1вае, з асобным1, праўда, недахопам1. 40 гадоў таму яно было абсалютнай дыктатурай шэрасьц1, потым – царствам кукурузнай дурасьц1, а апошн1я 10 гадоў дык наогул працятае старэчым маразмам, кумаўством ды хабарн1цтвам. Ды яшчэ дзе – у самым, так бы мов1ць, авангардзе рабочае клясы. Нязгода.

Чаму рацыю ў нас заўсёды ў рэшце рэшт маюць ерэтык1? Чаму сумленьнем грамадзтва зьяўляюцца п1сьменьн1к1, навукоўцы, рэжысэры, чорт ведае хто яшчэ, тольк1 не работн1к1 апарату гэтага самага авангарду? Нязгода.

Чаму сёньня закл1к1 да перабудовы зьверху на-

9

тыркаюцца на мур тых самых грамадзян без перакананьняў? Чаму прыватны 1нтарэс асобы амаль заўсёды не супадае з грамадзк1м 1нтарэсам? Чаму? Праклятыя амерыканцы? Часткова. Але ў такой, напр., вял1кай праблеме як раззбраеньне 1 атамная небясьпека куды больш няпрыяз1 адчуваеш да сва1х жа абываталяў, як1я нават з жыцьцёвае небясьпек1 1 мараторыя здолел1 зраб1ць пампезную казёншчыну.

Вял1кая нязгода став1ць пад сумненьне ўсё: с1стэму выхаваньня, адукацыю, каштоўнасьц1, грамадзк1я 1нстытуты. Нязгода прымушае думаць.

Самаадукацыя, лятучыя ун1верс1тэты. Нязгода – пачуцьцё эмацыйнае 1 неканструктыўнае. Тольк1 адмаўляючы, можна з вадой выплюхнуць 1 дз1цёнка. Любая ж творчасьць /а беларушчына – творчасьць/ палягае па спалучэньн1 эмацыйнага 1 1нтэлектуальнага чыньн1каў. Высок1 1нтэлект. Ўзровень бел. руху гарантуе ягоныя хутк1я посьпех1. Было б выдатна, каб сябры беларускай суполк1, асабл. нэаф1ты, часьцей сустракал1ся ў б1бл1ятэцы; так бессаромна мала 1 кепска мы ведаем сваю Бацькаўшчыну. Яе трэба вывучаць апантана, да пачуцьця балючай рэальнасьц1, каб любы факт г1сторы1 быў не абстрактным1 1 далёк1м1 нашым1 продкам1, а жывым камяком чалавечых целаў, як1 яшчэ ўчора тузаўся ў вас на вачох, да гузакоў – н1бы ў цэнтры гэтага камяка был1 вы, уласнай пэрсонай.

Лятучыя ун1верс1тэты – гэта лекцы1 па агульнаадукацыйных дысцыпл1нах, як1я арган1заваныя са-

/Працяг будзе/

«Хрыстос — гэта Праўда, якую Царква абвяшчае нястомна і ў розны спосаб, несучы Добрую Вестку збаўленьня аж да канцоў зямлі».

Ян Павел II, Слова да ўдзельнікаў Сімпозіюму «Царква ў служэньні чалавеку», 9.05.2003.

Сакавік 2004

MARCH

SUNDAY Нядзеля	MONDAY Панядзелак	TUESDAY Аўторак	WEDNESDAY Серада	THURSDAY Чацьвер	FRIDAY Пятніца	SATURDAY Субота
	1 Вялеб. мучаніцы Аўдоцьці На Вячэрні: Быц 3.21-4.7; Высл 3.34-35, 4.1-22 Літургіі няма	**2** Сьвятамуч. Тэадота біск. Кірынейскага На Вячэрні: Быц 4.8-15; Высл 5.1-15 Літургіі няма	**3** Муч. Яўтропія, Клеаніка і Базіліска На Вячэрні: Быц 4.16-26; Высл 5.15-6.3 Літургія Раней асьвячаных Дароў	**4** Вялеб. Герасіма Ярданскага; сьв. князя Казіміра На Вячэрні: Быц 5.1-24; Высл 6.3-20 Літургіі няма	**5** Муч. Конана Ісабрыйскага На Вячэрні: Быц 5.32-6.8; Высл 6.20-7.1 Літургія Раней асьвячаных Дароў	**6** Бацькоўская субота (задушная); 42-х мучанікаў Амарэйскіх Літургія сьв. Яна Залатавуснага: Чарг.: Габ 3.12-16; Мк 1.35-44 Пам.: 1 Сал 4.13-17; Ян 5.24-30
7 2-я нядзеля Вялікага посту Ахрэма, Васіля, Яўгена і інш. біскупаў-мучанікаў Херсонскіх Тон 6. На Ютрані: Лк 24.36-53 Літургія сьв. Васіля Вялікага: Габ 1.10-2.3; Мк 2.1-12	**8** Вялеб. Тэафілакта біск. Нікамедыйскага На Вячэрні: Быц 6.9-22; Высл 8.1-21 Літургіі няма	**9** ✠ 40-а мучанікаў Себастыйскіх На Вячэрні: Быц 7.1-5; Высл 8.32-9.11 Літургія Раней асьвячаных Дароў: Габ 12.1-10; Мц 20.1-16	**10** Муч. Кадрата, Кіпрыяна, Паўла, Дыянісія, Віктара, Клаўдзія і інш. На Вячэрні: Быц 7.6-9; Высл 9.12-18 Літургія Раней асьвячаных Дароў	**11** Сьв. Сафрона патр. Ерусалімскага На Вячэрні: Быц 7.11-8.3; Высл 10.1-22 Літургіі няма	**12** Вялеб. Тэафана Сігрыянскага вызнаўцы; сьв. Рыгора Вялікага папы Рымскага На Вячэрні: Быц 8.4-21; Высл 10.31-11.12 Літургія Раней асьвячаных Дароў	**13** Бацькоўская субота (задушная); сьв. Нічыпара патрыярха Канстанцінопальскага Літургія сьв. Яна Залатавуснага: Чарг.: Габ 10.32-38; Мк 2.14-17 Пам.: 1 Сал 4.13-17; Ян 5.24-30
14 3-я нядзеля, Крыжапаклонная Вялеб. Бенядзікта, заснавальніка заходняга манаства Тон 7. На Ютрані: Ян 20.1-10 Літургія сьв. Васіля Вялікага: Габ 4.14-5.6; Мк 8.34-9.1	**15** Муч. Агапа і з ім 7-мі мучанікаў На Вячэрні: Быц 8.21-9.7; Высл 11.19-12.6 Літургіі няма	**16** Муч. Сабіна і Папы; сьвятамуч. Аляксандра папы Рымскага На Вячэрні: Быц 9.8-17; Высл 12.8-22 Літургіі няма	**17** Вялеб. Аляксея, чалавека Божага На Вячэрні: Быц 9.18-10.1; Высл 12.23-13.9 Літургія Раней асьвячаных Дароў	**18** Сьв. Кірылы архібіск. Ерусалімскага На Вячэрні: Быц 10.32-11.9; Высл 13.20-14.6 Літургіі няма	**19** Муч. Хрызанта і Дарыі На Вячэрні: Быц 12.1-7; Высл 14.15-26 Літургія Раней асьвячаных Дароў	**20** Бацькоўская субота (задушная); вялеб. Яна, Сяргея, Патрыка і інш. айцоў, замучаных у лаўры сьв. Савы Літургія сьв. Яна Залатавуснага: Чарг.: Габ 6.9-12; Мк 7.31-37 Пам.: 1 Кар 15.47-57; Ян 5.24-30
21 4-я нядзеля Вялікага посту Вялеб. Якуба вызн. біск. Катанскага; Вялеб. Яна Лесьвічніка Тон 8. На Ютрані: Ян 20.11-18 Літургія сьв. Васіля Вялікага: Чарг.: Габ 6.13-20; Мк 9.17-31 Вялеб.: Эф 5.9-19; Мц 4.25-5.12	**22** Сьвятамуч. Васіля Анкірскага На Вячэрні: Быц 13.12-18; Высл 14.27-15.4 Літургіі няма	**23** Вялеб. мучаніка Нікана і вучняў ягоных На Вячэрні: Быц 15.1-15; Высл 15.7-19 Літургія Раней асьвячаных Дароў Вялікі канон сьв. Андрэя Крыцкага	**24** Перадсьвяцьце Дабравешчаньня; вялеб. Захара пуст.; сьв. Арцёма біск. Салунскага На Вячэрні: Быц 17.1-9; Высл 15.20-16.9 Багар.: Быц 28.10-17; Езэк 43.27-44.4; Высл 9.1-11 Літургія Раней асьвячаных Дароў	**25** Дабравешчаньне Найсьвяцейшай Багародзіцы На Ютрані: Лк 1.39-49, 56 На Вячэрні: Быц 18.20-33; Высл 16.17-17.17; Вых 3.1-8; Высл 8.22-30 Літургія сьв. Яна Залатавуснага з Вячэрняй: Габ 2.11-18; Лк 1.24-38	**26** Адданьне сьвята Дабравешчаньня; Сабор архангела Гаўрыіла На Вячэрні: Быц 22.1-18; Высл 17.17-18.5 Літургія Раней асьвячаных Дароў	**27** Субота Акафісту; муч. Матроны Салунскай Літургія сьв. Яна Залатавуснага: Чарг.: Габ 9.24-28; Мк 8.27-31 Багар.: Габ 9.1-7; Лк 10.38-42, 11.27-28
28 5-я нядзеля Вялікага посту Вялеб. Іларыёна Новага і Сьцяпана цудатворцы; вялеб. Марыі Ягіпецкай Тон 1. На Ютрані: Ян 20.19-31 Літургія сьв. Васіля Вялікага: Чарг.: Габ 9.11-14; Мк 10.32-45 Вялеб.: Гал 3.23-29; Лк 7.36-50	**29** Муч. Марка біск. Арэтузійскага і Кірылы дыякана На Вячэрні: Быц 27.1-41; Высл 19.16-25 Літургіі няма	**30** Вялеб. Яна Лесьвічніка На Вячэрні: Быц 31.3-16; Высл 21.3-21 Літургіі няма	**31** Сьвятамуч. Іпація біск. Гангрскага На Вячэрні: Быц 43.26-31, 45.1-16; Высл 21.23-22.4 Літургія Раней асьвячаных Дароў			

4 сакавіка — дзень Анёла параха Менскай парафіі іконы Маці Божай Нястомнай Дапамогі айца Казіміра Ляховіча

12 сакавіка — 1400-ыя ўгодкі сьмерці ў Рыме сьв. Рыгора Вялікага (каля 540-604) — аднаго з 4-х вялікіх дактароў заходняй Царквы, аўтара ўсходняй Літургіі Раней асьвячаных Дароў

18 сакавіка — 110-ыя ўгодкі з дня нараджэньня беларускага каталіцкага дзеяча Альбіна Стэповіча (1894-1934, пахаваны ў Вільні на могілках Роса) — актывіста беларускага хрысьціянскага руху, выдатнага кампазітара і музыказнаўцы, палітыка, выдаўца і публіцыста

25 сакавіка — Дзень малітваў за Бацькаўшчыну; 86-ыя ўгодкі абвяшчэньня незалежнасьці Беларускай Народнай Рэспублікі

31 сакавіка — 35-ыя ўгодкі сьмерці Мікалая Шчаглова-Куліковіча (1896-1969) — выдатнага беларускага кампазітара, дасьледчыка беларускай царкоўнай музыкі, шматгадовага рэгента царкоўнага хору беларускай грэка-каталіцкай парафіі Хрыста Збаўцы ў Чыкага (ЗША)

На фота: уніяцкая царква Сьвятой Тройцы (1758 г.) у в. Дабраслаўка Пінскага р-ну Берасьцейскай вобл.